

POD LIPO

LEPOSLOVNA, POLJUDNO-ZNANSTVENA IN
POLITIČNA REVIIJA ZA SLOVENSKO
DELOVNO LJUDSTVO V JUGO-
SLAVIJI, AVSTRIJI, ITALIJI
IN AMERIKI

Poravnajte
naročnino!

VSEBINA: IVAN MOLEK: IZ ZBIRKE CARL SANDBURGOVIH PESMI / KOPAČI / BILA JE BOŽJA VOLJA / VRATA TOVARNE / JOSIP KITEK: K VPRAŠANJU PROGRAMA / A. K.: MALO ODGOVORA / MILE KLOPČIČ: RDEČI SPEV / IV. VUK: REFLEKSI / DR. H. TUMA: AGRARIZEM FILOZOFA VEBRA / ANDREJ KOBAL, CHICAGO: KRŠČANSTVO IN SUŽNOST / CVETKO KRISTAN: KONGRES SOCIJALISTIČNE DELAVSKE INTERNACIJONALE V BRUSLJU / LISTEK / NA PLATNICAH: IZ DELAVSKEGA ŠPORTNEGA IN TELOVADNEGA GIBANJA V JUGOSLAVIJI / IZ MEDNARODNEGA DELAVSKEGA TELOVADNEGA IN ŠPORTNEGA GIBANJA

UREDNIŠTVO: V LJUBLJANI, V TRSTU IN V CHICAGU, ILL. / UPRAVA
V LJUBLJANI (MIKLOŠIČEVA 13/1) IN V CHICAGU, ILL. 3639 W. 26 Th. ST. / CENA
ZA EVROPO: POSAMEZNA ŠTEVILKA DIN 4.—; ZA CELO LETO DIN 46.—
ZA AMERIKO: POSAMEZNA ŠTEVILKA 15 c.; ZA CELO LETO DOL. 1.50.

LETO IV. V LJUBLJANI, 15. NOVEMBRA 1928 ŠT. 11.

DELA VSKI ŠPORT

UREJUJE MILAN VIČIČ, MIKLOŠIČEVA CESTA 13

Iz delavskega športnega in telovadnega gibanja v Jugoslaviji

Ljubljana:

7. X. S. K. Svoboda, Ljubljana : S. K. Ilirija, Ljubljana 0 : 5 (0 : 3).

Finalna tekma za pokal L. N. P. za poškodbeni fond.

Svoboda je nastopila v naslednji postavi: Fugina — Zorč, Novak — Boncelj, Prešeren, Batič — Habicht, Potrato, Koser, Bončar, Ozebek.

Igra sama na sebi je bila ves čas odprta in ni bilo opaziti nobene izrazite premoči Ilirije. Kljub več lepim pozicijam pred golom Ilirije, Svoboda ni mogla doseči nobenega gola. Rezultat 0 : 5 za Ilirijo je brezdvomno previsoko izražen. V tej tekmi sta zlasti ugajala Boncelj in Zorč; slednji je s svojo lepo in požrtvovalno igro rešil mnogo košljivih situacij.

S. K. Svoboda, Ljubljana, rezerva : S. K. Svoboda, Moste 3 : 1 (1 : 1).

14. X. S. K. Grafika, Ljubljana : S. K. Svoboda, Ljubljana 1 : 4 (1 : 1).

Tekma za prehodna pokala Delavske zbornice in Saveza grafičnih radnikov.

Svoboda je nastopila brez Zorčeta, ki je bil v tekmi z Ilirijo težje blesiran. Grafika je igrala zelo dobro, vsled česar je Svoboda s precej težave dosegla gornji rezultat in s tem prešla v začasno posest pokala Delavske zbornice. Darilo Saveza grafičnih radnikov je pripadlo S. K. Grafiki.

S. K. Grafika rezerva : S. K. Svoboda, rezerva 2 : 3.

Tudi v predtekmi je zmagala rezerva S. K. Svobode nad rezervo S. K. Grafike.

21. X. S. K. Svoboda, Ljubljana : S. K. Atletik, Celje, 1 : 3 (1 : 1).

Tekma se je vršila v Celju. Enakovredna, deloma celo nadmočna igra Svobode, ki pa je bila nekompletna (Zorč, Koser, Boncelj), in je vsled tega tekmo tudi izgubila. Drugi gol za Atletike rezultira iz enajstmetrovke.

Istega dne je rezerva ljubljanske Svobode podlegla I. moštvu S. K. Elana v Novem mestu z 0 : 3.

28. X. S. K. Svoboda, rezerva : S. K. Ilirija, rezerva 0 : 5 (0 : 3).

Svoboda je nastopila le z 10 igračmi, z Lavadinovičem v голу in dvema juniorjema v obrambi in na desnem krilu. Igra je bila odprta, manjkalo pa je moštvu Svobode strelcev.

4. XI. S. K. Svoboda, Ljubljana : S. K. Krakovo, Ljubljana 6 : 1 (2 : 1).

Prvenstvena tekma, s katero si je Svoboda priborila dve točki. Svoboda je nastopila v tej postavi:

Fugina — Zorč, Novak — Boncelj, Gaberšek, Batič — Habicht, Potrato, Koser, Breznik, Ozebek.

Po poteku igre bi se moral glasiti rezultat dvoštevilično, kajti Krakovo se je ves čas z vsemi igralci branil v svojem kazenskem prostoru. Gol, ki ga je doseglo, je edini strel na vrata Svobode, in je žoga ušla Fugini iz rok vsled luže pred golom. Teren je bil namreč vsled več dni trajajočega dežja ves razmočen.

Svoboda je vse preveč kombinirala in premalo streljala, kar pa je streljala, je šlo večidel mimo ali nad prečko. Ugajal je Koser v sredini in Gaberšek, kot centerhalf, ki pa premalo upošteva krili.

Tekme s slabejšimi klubi ala Krakovo niso tako enostavne, kakor jih jemlje naše moštvo. Naravno je, da je zelo težko zabiti gol, če brani nasprotnik svoje svetišče z vso enajstotico. V takih slučajih je treba uporabljati predvsem taktiko. Igre se ne sme forsirati po sredini, temveč po krilih, da se vrsta nasprotnih branilcev raztegne. Od časa do časa je treba poslati žogo celo nazaj proti lastnim vratom ter na ta način izvesti nasprotnika ven v sredino igrišča. Tako se obroč branilcev razbije in omogoči svoji napadalni vrsti večji razmah.

Maribor:

7. X. S. K. Svoboda, Maribor, rezerva : S. K. Železničar, Maribor, rezerva 0 : 7 (0 : 7).

S. K. Svoboda, Maribor : S. K. Železničar, Maribor 0 : 3 (0 : 1).

28. X. S. K. Svoboda, Maribor : S. K. Ptuj, Ptuj 3 : 2 (1 : 2). — Ta tekma se je vršila v Ptuju.

Hrastnik:

7. X. S. K. Zora, Hrastnik : S. K. Amater, Trbovlje 4 : 3 (1 : 2). — Zmaga S. K. Zore nad Amaterjem je iznenadila.

S. K. Zora, Hrastnik, rezerva : S. K. Amater, Trbovlje, rezerva 2 : 5.

Trbovlje:

21. X. S. K. Amater, Trbovlje : S. K. Grafika, Ljubljana 4 : 3.

Jesenice:

30. IX. Reprezentanca Jesenic (S. K. Svoboda, Bratstvo, Edinost) : Villacher Lind S. K. 3 : 3. — Odlikoval se je s. Gregorčič od jeseniške S. K. Svobode.

14. X. S. K. Svoboda, Jesenice : S. K. Korotan, Kranj 1 : 3.

Zagreb:

7. X. S. K. Železničar : S. K. Concordia, Zagreb 3 : 1 (1 : 1).

S. K. Železničar, rez. : S. K. Concordia, rez. 5 : 1.

14. X. S. K. Železničar : S. K. Derby 2 : 0 (1 : 0).

S. K. Železničar rez. : S. K. Derby rez. 3 : 0.

21. X. S. K. Železničar : S. K. Šparta 2 : 1 (1 : 0).

S. K. Železničar rez. : S. K. Šparta rez. 11 : 0.

28. X. S. K. Železničar : S. K. Croatia 2 : 0 (2 : 0).

S. K. Železničar rez. : S. K. Croatia rez. 3 : 0 (3 : 0).

Sarajevo:

15. IX. S. K. Hajduk : S. K. Slavija 5 : 0.

16. IX. Sašk : S. K. Hajduk 1 : 0.

P O D L I P O

LEPOSLOVNA, POLJUDNO - ZNANSTVENA IN POLITIČNA
REVIJA ZA SLOVENSKO DELOVNO LJUDSTVO

UREJUJE ANTON KRISTAN

LETO IV.

LJUBLJANA, 15. NOVEMBRA 1928

ŠTEV. 11.

Iz zbirke Carl Sandburgovih pesmi

Prevel Ivan Molek, Chicago

KOPAČI

Dvajset mož opazuje kopače,
ki zbadajo stene jarka,
v katerem se žolti ilovača.

Kopači kopljejo, kopljejo, kopljejo —
samo takrat se oddahnejo za hip,
ko vlečejo škornje iz blata.

Globočje, globočje pritiskajo lopate
in z rdečimi robci si brišejo
znoj z blatnih obrazov.

Od dvajsetorice, ki jih gleda,
pa mrmra desetorica: Peklensko delo!
In druga desetorica: Kristus, če bi le
imel to delo jaz!

BILA JE BOŽJA VOLJA

Prekrižajte ji roke čez prsi — tako.
Iztegnite ji noge samo malo — tako.
Pokličite voz, da jo odpelje domov
k materi, bratom in sestram, ki
bodo plakale.

Vse druge so vesele, ker so srečno
poskakale skozi okna — samo
ena je bila nesrečna — ko je
oganj izbruhnil v tovarni.

Bila je božja volja in pomanjkanje
požarnih stopnic...

VRATA TOVARNE

Ko vas vidim, kako vas požirajo
vrata tovarne, vam pravim: Good-by.

Ko vas vidim, vam rečem: Good-by.
Saj vem, da nabijejo pipo v žile
vaših rok,
da vam odteče kri kaplja za kapljo
tam v tmini in tišini dan za dnem,
da se postarate še predno ste mladi...
Good-by, saj se ne vrnete!

Ko vas vidim, kako vas goltajo —
za koliko dolarjev dnevno?
Koliko centov za vaše izjokane oči
in izsesane prste?

Josip Kitek:

K vprašanju programa

Pisatelj je napisal za
»Radnički Pokret« ta članek;
poslal ga je tudi nam, da
ga za debato objavimo.
Uredništvo.

Poskus novega programa, ki sem ga
objavil v Radničkem Pokretu, ni
v naslednjih zvezkih našel nika-
kega odmeva. Poleg drugih razločkov se

tudi v tem razločujemo od socialistov
drugih držav. Nove misli v njihovih re-
vijah so najčešče že v tistem zvezku oce-
njene, v katerem so objavljene, vseka-
kor pa ne ostane nobena novost glob-
jega pomena docela prezrta.

Da reši važno zadevo programa po-
zabljenja, se je polotila predmeta slo-

venska revija „Pod Lipo“. Doslej je v treh zvezkih posvečeno predmetu po nekoliko pozornosti. Pot v globino še sicer ni najdena, pa naraščajoč interes utegne tudi v globino prodreti. Ze dosedanji zaključek, da je „delo“ potrebno obnove in ne program, je razveseljiv, kajti način in kvaliteta dela se more opirati le na kvalitativno odgovarjajoč program. Ta mora biti rezervoar, iz katerega edino morejo in smejo zajemati delavoljni idejni material za oblikovanje in konkretiziranje. Če nas večina na to potrebo pristane, tedaj je nov program zanesljivo neizogiben.

„Pod Lipo“ ugiblje, kateri program izmed večih priznanih programov je tisti, ki bi ne mogel delavstva „k cilju nezmotljivo voditi“. Vidno užaljen ugotavlja, da se ta pikra ocena nanaša na naš posnetek programa iz Hainfelda (1888).

Prijatelji sodelavci, igō gospodstva in izkoriščanja od nas odvrniti, je končni cilj vsega socijalističnega pokreta in v vseh programih izražen, ni še pa ta cilj v nameri našega družabnega razvoja, kajti kljub največjemu številu izkoriščanega delovnega ljudstva še nismo mogli kot sociologičen pojav takšen cilj družbi udahniti. Kapitalizem družbe rodi sicer proletarijat, pa žal ta ni socialistično orientiran. Zato sem zahteval ločitev proletarijata v subjektiven in objektiven proletarijat, katere ločitve po mojem znanju ne vsebuje nobeden program na svetu, katero ločitev pa izvajam naravnost iz „Komunističnega Manifesta“, duhovnega očetovstva vseh programov.

Nadalje vsi proletarski socialisti, reci in beri marksistični socialisti, pristajamo na dialektičen proces, to je, na razvoj k višji stopnji po izmeničnem delovanju človeškega duha in obdajajoče ga okolice, ter vsled tega vemo, da sinteza takšnega procesa, ki je bila rezumirana v Hainfeldu (l. 1888) stoji absolutno nižje nego, bo mogla stati formulirana sinteza v letu 1928. Če bi to ne bilo, potem si moramo žalostni žalostno priznati, da se tekōm štiridesetih let v blagor delavskega pokreta nismo ničesar naučili, odnosno moramo v smislu dialektike priznati, da se med nami ni nikak proces izvršil.

Morebiti je poslednje v pogledu na SHS delavstvo celo pribita reč, ker še svojega Hainfelda doživeli nismo, še manj pa onega iz leta 1888. Če pa resno mislimo svoj Hainfeld ustanoviti, tedaj

moramo to začeti leta 1928 na višji stopnji, nego se je to moglo zgoditi v resničnem Hainfeldu leta 1888.

Povzamem iz tega programa samo ono, kar „Pod Lipo“ kot vzorno citira: „Delavska stranka naj reši ljudstvo iz gospodarske odvisnosti“. To vsakdo razlaga, tako da naj zagospodari delavska stranka sama in bodo sedaj gospodujoči od nje odvisni. Kako krasna se takšna zahteva zdi delavcu, tem krasnejša, čim manj je v njem socialnega čuta, čim manj je deležen socialistične miselnosti. Socialistu ni na tem, se gospodstva polastiti, marveč gospodstvo odpraviti. Delavec, ki gre za simboli gospodstva, ni socialist. Težko je obrazložiti koliko je v navedeni zahtevi socialističnega stremljenja, še težje pa se socializmu nasprotnim učinkom izogniti. Teza te miselnosti vede prej v malomeščanstvo nego v socializem.

„Ohraniti proletarijat duševno in fizično zmožnega za boj!“ Nesrečna zahteva, surovo in zavajajoče povzeta iz prostaško razlaganega marksizma, kolikokrat si že po nepotrebi povzročila med delavstvom stagnacijo na poti navzgor ali ga celo pahnila navzdol. „Za boj? Za kakšen?“ Vprašam delavca. „Kaj ne veš, kaj je boj?“ Mi odgovarja, v tem, ko naglo potegne z desno roko levi rokav suknjiča navzgor in za tem desni rokav z levo roko. „Razumem, pa ne verujem da bi takšen boj izvajal socializem“.

Prav tako si delavec najbrž razlaga, če sploh v zadevi prevdarja, „Statut socialistične stranke Jugoslavije“, ki je objavljen v šte. 84 letošnje „Delavske Politike“ z dne 20. X., kjer pravi v § 2. — Cilj stranke je, da potem „razrednega boja“ namesto kapitalističnega družabnega reda upostavi socialistično družbo.

To je besedilo in tradicija iz Hainfelda, ki šele po težavnih ovinkih, če sploh kedaj, odkrije spoznavanja željni proletarski duši istinit odnošaj med razrednim bojem in razredno zavestjo. Ugotovljeno je, da je v vseh časih pisane zgodovine divjal razredni boj in da ne prestando divja naprej. Letos so tudi slovenski krščanski socialisti ta boj priznali. In kaj sledi iz tega spoznanja za nje, kakor za nas? Nič drugega nego delavski razred politično upostaviti, da razrede odpravimo in tako razredni boj likvidiramo. V to ne potrebujemo uniforme, ne

krščanske, ne narodne, ne metafizično-materijalistične, marveč rabimo samo združenega hotenja. Boj pomeni v skrajni konsekvenci in po najpriročnejšem umevanju povprečnih ljudi samo brutalno silo. O tej pa gre danes splošna sodba, da samo duševno zaostali pričakujejo od fizične sile več uspeha, nego od duhovne (idejne) premoči. S tega višjega vidika je treba razumevati socialno ekonomično nalogo, ki jo je „Marx“ za nas proletarce tako ugledno rešil. Doprinesel je v svojih delih dokaz, da izvirata razredni interes in razredna zavest proletarijata iz razrednega protislovja med prodajalcem delovne sile, ki nadvrednost ustvarja in kupcem delovne sile, ki nadvrednost uživa. Ta razredni boj traja, je poglavje zase, je prvenstven, če ga proletarec spozna ali ne. Povsem nekaj drugega je pa, če ta krut, z oboje strani materijalno in mehanično voden boj rodi v delavcu razredno zavest, razredni interes in naposled razredno voljo.

Sedaj postane po Marxovih vidikih iz permanentnega družabnega razrednega borenja politično merjenje sil med nasprotujočima skupinama, nastane na obeh straneh težnja, polastiti se oziroma ohraniti si državno moč. Razredni boj je torej družabno stanje, neovržna istina (Gesellschaftliches Sein), iz katerega mora izhajati razredna zavest delavstva (Bewusstsein). Vi kličete torej na boj v času, ko je še na dolgi bojni črti Vaša stran povsem luknjičava, zatoorej ostajajo Vaše vrste po pametnikih prazne. Kako ne-marksistično sklepate, ko mislite, da razredna zavest rodi razredni boj; dokler ne boste sklepali, da razredni boj mora roditi razredno zavest, ne bo nič s pokretom. Vsled tega bi se naj omenjeni § 2. glasil: Cilj stranke je v spoznanju razrednega boja potem razredne zavesti in kolektivne volje proletarijata doseči politično premoč v svrhu upostave socialističnega družabnega reda.

Posebno sem se trudil izslediti pri Marxu, če želi na voljo proletarca uplivati, dognal sem pa, da želi uplivati samo na njegovo spoznavanje. Zakaj torej „boj“ tolikrat po nepotrebnem omenjati, ga napravljati subjektivnim, če objektivno neprestano divja. To se pravi delavca od poti marxizma odvajati.

Kadar se spoznanje Marksovega socialnogospodarskega dokaza, da je razredni boj trajno akuten, zasidra v večino izkoriščanih, nastopi razredna zavest kot politična sila mehanično, brez posebnega „bojevitega“ nagovora. Tedaj pade kapitalistični red sigurno, nujno pa nastopi socializem, ker je istinito na tej stopnji proletarske zavesti z njo nerazločljivo zvezan. Tako je razumeti, zakaj je po Marxu kapitalizem in pojem permanentni razredni boj, oče socializma. Politična moč proletarijata vdahne kapitalistični družbi socialno in etično mišljenje; tako sociologičnim potem nastane popolnejša družba, ki bo delala za potrebo in ne za profit. Zaenkrat je ta družba popolnejša samo v primeru s kapitalistično, vsebuje pa vse možnosti do nadaljnjega razmaha.

Program, ki bi ne bil do te višine pregledno razpreden, ostaja večini proletarijata nerazumljiv in kvarljiv objektivnemu proletarijatu, manjka mu pač privlačne sile.

Tako reven programič je zaista SSJ program. S to trditvijo ne mislim nikoga žaliti. Saj ta program ocenjuje „Pod Lipo“ najboljšo, ko navaja, da so ga „zavrgli tisti, ki ga niso nikdar poznali in ne izvrševali“. Vsem tem je najložje odpustiti, ker na to, česar niso poznali, gotovo niso nikdar pristali, še manj se pa da nepoznato izvrševati. Stvarno opravičilo pa utegne biti dejstvo, da se socialni čut in sporedna razredna zavest v majhnih obratih težje in počasneje razvijata nego v velikih obratih, ki jih nismo imeli. Mnogo zatem pa šele prihaja zahteva po jedrovitem socialističnem programu, če se sploh pojavi. Uvidevati nujnost socializma je pa sploh vrhunec proletarskega spoznavanja.

Trenutno se mi zdi, da o vsem tem moremó govoriti le kakor o bornih nastavkih. Gospodarsko boljše postavljen proletarijat se čuti privilegiranega, nosi meščansko krinko v svojih organizacijah, gospodarsko slabše postavljen proletarijat si želi takšno krinko nadeti, da privilegiranje čimpreje doseže, organizatorično pa socialističnega odražanja ni pri nas nikjer opaziti.

Na zastavljeno si vprašanje, kdo naj ustvarja duhovno revolucijo, odgovarja „Pod Lipo“, da ima ravno to obaviti organizacijsko delo. Kdor to nesebično opravlja, je gotovo asketičen revolucio-

nar. Drugače je z onimi, ki vprašujejo kakšen materialen uspeh bo imelo za nje organizatorično delo. Za vse te rabim evangelsko označbo: To so ORACI, čijih pogled je uprt nazaj v kapitalistični svet, revolucionirati v socialističen svet ne more biti njihova zadeva, ker sami niso socialistično zrevolucionirani. Tu je označba „fraz“ najboljša ocena. Ti organizatorji prej proletarijat od socialističnega pokreta odvrtačajo kakor zanj pridobivajo. Posebno škodljivi so delavskemu pokretu oni, ki proletarijat z lažmi in demagogijo pitajo. Razsodnemu proletarcu jasno odkrivajo, da nimajo zaupanja v zgodovinsko nalogo proletarijata ter še ob zatrjevanju, da so marksisti, praktično tajijo marksizem, ker morejo z lažnjivim opredeljenjem faktičnih odnosov izzvati v proletarcu le lažnjive odseve, torej kvarljivo vplivajo na delavsko zavest, ki mora vedno biti neomadeževano izhodišče proletarskega hotenja.

V ostalem so pa nedvomno organizacije proletarijata najpripravniješe postojanke duhovno revolucijo netiti in celo zmožne jo materialno podpirati. O ekonomskih organizacijah je pa v programu vsekakor pripomniti, da one socializma ne bodo izvedle, ker one same moč nasprotnega jim kapitala ne bodo prekosile. To se more in se bo zgodilo na političnem polju, kjer je mesto posestno stanje odgovarjajoče ustaliti. Socializem ne pride po ekonomski propasti nasprotujočega mu kapitala, marveč po moralni, intelektualni in politični porasti proletarijata. Ta vidik je v nasvetu k novemu programu najvažnejši in na tej višini je želeli kritikov. Čeprav ne pri demo v doglednem času do novega programa, naj bo vsaj prizadevanje zanj poučno.

A. K.:

Maló odgovora

J. Kitek se moti. Člankar v „Pod lipi“ iz št. 6 ni nič užaljen, če je ugibal; če je kaj nejasnega, mora ugibati. Tudi globino išče le, kjer se ne vidi koj na dno. Je proti nezmotljivosti, ki je zanj prav tako malo verjetna kot ločitev proletarijata v „subjektiven in objektiven“.

Danes smo v razvoju na sploh precej dlje kot je bilo l. 1888 ob času hainfeldskega programa. Miselno pa je pri

„Pod Lipo“ odklanja celo revizijo starega programa, dasi v poskusu nasveta k novemu programu o tem ni govora. In razlog, ki ga navaja, je ta, da še postulat starega programa niso izvedeni: „Delavec še je gospodarsko odvisen, politično neenakopraven, in duhovno zanemarjen.“ Temu ni tako. Zavoljo gospodarske odvisnosti sem že povedal svoje mnenje. Že davno zadobljeno politično enakopravnost je pa treba v politično moč stopnjevati. Koliko sta za zamudo pridobivanja politične moči na podlagi faktične politične enakopravnosti odgovorna duševni in ročni delavec, še danes očitno ne razumemo. Če nismo znali iz podane nam politične enakopravnosti volilne pravice ničesar zgraditi, nikakšnih konsekvenc izvajati, je podan najboljši dokaz, da smo bili žalostni marksisti, ki toka svojega časa nismo umeli in vsled tega nismo vedeli, kaj zmoremo in česar ne. S tem ostaje pribita samo naša duhovna zanemarjenost. Kljub temu pa ne uvidevam, da bi neizvršen stari program ne dopuščal ustvariti novega, boljšega. Ta razlog osobito med socialisti-dialektiki nikdar ne bo obveljal. Duhovni boji v vprašanih teorije, taktike in organizacije ne morejo nikoli škodovati; pogubni so, če povzročajo organizatorični razkol, da organizacije proletarijata nastopajo nasilno zoper druge organizacije proletarijata. Zgodilo se je to drugod in zgodilo pri nas, pa naravno nikjer brez sledeče pokore.

K predmetu se povrnem z vneto, posebno kadar bom zaznal kakršnokoli oceno svoje, v poskusu novega programa postavljene teze, o emancipaciji od fizične sile.

nas veliko večino delavstva komunistični val po prevratu vrgel v dobo pred hainfeldskim programom.

J. Kitek svojevoljno razlaga tolmačenje „rešitve iz gospodarske odvisnosti“. Pozablja n. pr. kaj je že dosegla smotreno vodena strokovna organizacija. Naj pogleda v tiskarsko organizacijo, brez katere ne sme lastnik tiskarne vzeti v uk vajenca, kaj šele odpustiti ali na

novo vzeti grafičnega delavca v delo, opozarjam na pomen delavskih zaupnikov, obratnih svetov (pri avstrijskih železnicah!), na vpliv delavskih zbornic!

Prav tako je njegova karakterizacija zahteve „ohraniti proletarijat duševno in fizično zmožnega za boj“ silno nesrečna in malo premišljena. Boj za osemurnik in za skrajšanje delovne dobe — je vendar logična dedukcija tega postulata. Kdor je delal po 14, 12, 10 ur dnevno, se je fizično upropaščeval in ni imel časa ne za izobraževanje ne za zabavo, ki je potrebna duši in telesu. V svetovni vojni so pa takozvane delavske „vojne zveze“ tudi dobesedno skrbele, da so delavci imeli kaj dati v usta, in da so malo lažje dočakali zgodovinskih trenutkov, ki so jih žal našli še duševno premalo pripravljeni. Isto so konzumna društva vršila od ročdelske stavke dalje.

Tudi njegovo ironiziranje „boja“ ni posrečeno. Po mojem si predstavlja delavec „boj“ takšen kakoršen je: za povišanje mezde, za obdržanje že pridobljenih pravic — in to po njegovi organizaciji, koje vodniki in zaupniki se pogajajo z gospodarji. Pod „bojem“ se razumejo včasih pogajanja, včasih pa stavke, v katerih so dostikrat i porazi i zmage. Izvzemši stavk so v takih „bojih“ (mezd-nih bojih) množice le v toliko aktivne, da prihajajo na zborovanja, plačujejo prispevke, raznašajo letake itd.. V stavkah pa drže stavkovne straže, pazijo na gibanje stavkokazov in prečesto trpe družine veliko pomanjkanje. „Boj“ postoji. In dalj časa organizirani, izkušeni delavci vedo prav dobro: kaj je delavski boj. V Golouhovi „Krizi“ je večje pri-kazan.

Ali bodo takšni „boji“ izvojevali socijalizem, ironično vprašuje J. Kitek. — Da, sigurno! Ti boji so neizogibni na potu za dosego socijalizma.

Jasno je, da je boj divjal med razredi vedno, da divja sedaj in da-bo divjal, dokler bodo razredi.

Kako se to pove — za to ne gre. Lahko se pove to bolj učeno ali priprosto. Nekteri

govore o tem v tonu učenjaka, drugi v prosti besedi navadnega človeka. J. Kitek pravi: „Nič drugega nego delavski razred politično uspostaviti, da razrede odpravimo in tako razredni boj likvidiramo“. Po Kitkovem pomeni boj samo „surovo silo“. Ali misli J. Kitek morebiti, da bo mogoče delavski razred politično uspostaviti in razrede odpraviti — brez boja, brez „surove sile“. Vsaka agitacija za to, da pridobiš znanca, da voli socijalistično, tedaj za težnjo, da dobi delavski razred politično moč v roke — je delo in boj. Boj z drugačnim svetovnim naziranjem. Boj z nasprotnikom, ki je proti tvoji tezi.

Boj se vrši n. pr. s konzumnimi društvi, ker se potom njih vsvarjajo skupne dobrine, skupna last; s produktivnimi zadrugami, kjer je mojster in vodja izbran po volji zadrugarjev kot primus inter pares. Pogrešno pa citira J. Kitek mojo trditev, da so zavrgli soc. dem. program tisti, ki ga niso poznali in ga seve niso izvrševali.

Glede polemike o tem, kdo naj ustvarja duhovno revolucijo, pa moram na žalost ponoviti, da je nemogoče, da bi se vsvarjala duhovna revolucija pod vplivom fraz in sumničenja... J. Kitek je pri polemiziranju zapadel v to greško.

O ekonomskih organizacijah moram poudariti: so nujni pripomoček v politični akciji. Brez gospodarsko preizkušnih strokovnjakov se politična moč ne da obdržati. Vojščaki s častniki prena-gajo sovražnika in zavzemo pozicije, s tem je njih delo izvršeno; v akcijo pa stopijo delavci-graditelji in vsvaritelji. Revolucionar je potreben za dobo, da revolucija izvrši svojo nalogo, potem pa je treba gospodarskega in kulturnega delavca...

Povsem se strinjam z J. Kitkom, da ni noben program popolen, da vsak potrebuje popolnila. Razlika pa je med revizijo in med popolnitvijo. Revidira se ono, kar se je izkazalo za napak; dopolnuje pa se ono, kar je z ozirom na razvoj potrebno.

Rdeči spev

Spesnil ruski delavec

ZBOR:

V sklenjenih vrstah korakamo solncu nasproti,
rdeča svoboda odpira zlate peroti.

ZENA:

Poziv se po svetu razlega, budi nas in drami —

MOŽ:

— da se po borbi svoboda razlije nad nami,

ZBOR:

Kot rdeči plameni poje po svetu naš spev,
 kliče k pohodu, kdor je močen in smel,
 kliče k pohodu, ki pelje nas k solncu pod svod,
 bodre nas rdeče zastave svobod.

MOŠKI GLAS (bariton):

In ta črni flor — spomin vsem,
 ki so v tej borbi podlegli.

MOŽ:

Krepke kljub temu ostanejo vrste naše,
 četudi smrt pred armado našo zlohotno jaše.

MOŠKI GLAS:

Pot je težka, je pekoča in skeleča.

ZENA:

A bolj od vseh je potov rdeča.

ZBOR:

Ni bojazni, toda moč je v naši četi.
 Milijoni v borbi z nami hočejo trpeti.

ZENA:

Brez solz —

ZBOR:

— in brez odmora vodi naša pot.

ZENA:

Naprej!

MOŽ:

Naprej

VSI:

Naprej, kdor svobode je sin!

(Priredil M. K.)

Ivan Vuk:

Refleksi

(Konec)

Ko so bogovi zapazili, da imajo prebivalci zemlje ogenj, so sklicali veliki svet.

„Kdo je dal prebivalcem zemlje, ki so naši sužnji, ogenj?“

Molk. Drug je pogledal na drugega in molčal. Popotnika pa ni bilo na tistem svetu. Poučeval je prebivalce zemlje, kako rabiti ogenj.

„Kje je Prometej,“ je vprašal glavar bogov.

Iskali so ga in javili:

„Ni ga v nebesih!“

Tedaj je glavar bogov vzel daljnogled in pogledal na zemljo. Kar je videl, ga je napolnilo s sveto jezo.

„Pojdimo,“ je rekel „na zemljo in vprašujmo prebivalce zemlje, kdo jim je dal ogenj. Zakaj jaz vidim, da je pri njih Prometej in jih uči rabiti njegovo moč. Potuhnjeni kakor so, nam izdajo svojega

dobrotnika.“

In šli so bogovi na zemljo in se ustavili pred prebivalci zemlje.

„Kdo vam je dal našo last,“ so rekli trdo in pretnja je bila v očeh bogov. „Zakaj ukradena je.“

Prebivalci zemlje so se ustrašili, zakaj ogenj jih še ni dovolj ogrel in so odgovorili:

„Ne zamerite vsemogočni... Nismo vedeli, da je ukradeno. Tujec nam ga je prinesel. Glejte, tam stoji.“

In pokazali so na Prometeja.

„Ti,“ so se razkačili bogovi. „Kako si mogel.“

Prometej pa je odgovoril:

„Ko sem šel po zemlji sem videl prebivalce zemlje v mraku tavajoče in v mrazu trepetajoče. In sem rekel v svojih mislih: Kako da manjka tem tukaj doli svetlobe in gorkote, a nam zgoraj sije raz-

košno, prerazkošno, da se odvrčamo od njega. Kako da ti tukaj doli, taistega obraza in oblik, kakor mi tam zgoraj gladijujejo od tega, česar imamo mi tam zgoraj preveč. Tako preveč, da se celo kvari. Zato sem šel in vzel od ognja in jim ga dal, da ne bo med nami in njimi razlike."

„Da ne bo med nami in njimi razlike," so kričali bogovi. „Bogokletstvo. Kakšna kazen naj te zadene za tvoj greh?"

Prometej pa je razširil roke in obraz mu je sijal kakor solnce:

„Prinesel sem Človeku ogenj. — Ni kazni, ki bi odvagala veličino mojega dela. Zakaj v njegovi luči postane nam enak."

Razkačeni bogovi so ukazali, da se mora Prometej prikovati na pečino. Orlu so ukazali, da mu mora vsak dan trgati jetra iz telesa. To naj bo kazen za njegov greh.

Koliko je dobil tisti, ki je izvršil povelje bogov?

Herkules, mogočna združena misel, je zdrobila okove in ubila požrešnega orla.

Tedaj se je bogov polastil trepet.

* * *

V zabavo je bilo mogočnim klanje ljudi. Cezarji so se zabavali gledajoč curljanje krvi iz trepetajočega človeškega telesa in ploskali. Ave Caesar, morituri te salutant je bil primoran pozdrav sužnjegladijatorjev, umirajočih v zabavo in rimskih patricijev. Njih migljaj s prstom je podarjal ali jemal življenja premaganim.

Špartak, suženj-gladijator pa je zaklical sužnjem-gladijatorjem:

„Smrt nam je zapisana. Umririmo torej za svobodo svojo in drugih!!!"

Stresel se je mogočni Rim, Rim bogov. Ponosni Rim, gospodar sveta, je trepetal pred združeno mislijo.

Ali kaj?!... Podedovani greh se je vnovič pojavil... Zgrabil je za združeno misel in potresel njene temelje. Izdajalci so ogrevali rimske cekine in stavba svobode se je zrušila. Bogovi so strašno odplačevali obresti za svoj prestani strah. Ob cesti med Capuo in Rimom, milje dolgi, je stalo 60.000 križev. In šestdesetisoč sužnjev je umiralo na njih.

Združena misel je bila zdesetkovana. Umirala je, a ni umrla.

* * *

1573. leto.

Krvava je bila Sava in polje brežiško posejano z mrličmi. Drevesa so pa obrodila — obešence. Veliki duhoven, sluga bogov je naročil hlapcem, ki so se plazili okrog njega, naj zakurijo veliki ogenj v slavo Prometeju.

Najsilnejšega iz puntarskih kmetovtlačanov so posadili na razbeljen prestol. Zarečo krono so mu posadili na glavo. Majhni in veliki hlapci bogov in velikega duhovna pa so rajali okrog mučenika in srkali z nozdrvi vonj pečenega človeškega mesa, ki se je živo cvrlo na razbeljenem prestolu ter vsikljali — kmečkemu kralju. Kakor nekoč v triintridesetem letu po rojstvu tesarjevega sinu iz Nazareta, kralju Judejskemu.

Združena misel je bila kronana v mukah — da zakraljuje, ko napoči njen dan...

* * *

Stresali so se temelji nebes, ko je Proletarec udaril na vrata.

„Kdo je," so zakričali odreveneli.

Proletarec pa je udaril še enkrat, še silneje, da so se pretrgala vrata od vrha do tal in je stopil na prag.

„Znanec sem iz davnih dni in od včeraj," je odgovoril in njegov glas je bil, kakor grom.

„Zmotil si se," je rekel nekdo v strahu. „Tukaj so nebesa in zato si se zmotil. Odidi."

„To je dvorana skupnosti," je rekel. „Proglasili ste jo nebesom, ko ste nam, presenečenim in nezavešnim se, vsilili pekel. Bilo je takrat, ko se je človek izneveril samemu sebi, pomnite? Takrat je bestija zarjovela v vas, pomnite, pa tudi v nas?"

„Bogovi je naše ime, ne pozabi Proletarec," je zakričal zopet nekdo iz gruč. V glasu se je poznalo, da v obupu.

„Ko ste, prekanjeni in premeteni, zaprli vrata, ste ukazali onim, ki niso ne mrzli ne topli, tistim svojim hlapcem, da vas tako kličejo, da bi nas preplašili. Trdo smo se pokorili za tisti strah in dobro vam je bilo v njegovi senci."

„Silna je naša moč in ne izzivaj je, da se hujše ne pokoriš. Pomni, da nam ne groziš prvič..."

„S cekini ste delali, vem... Orel mi je kluval jetra, na skalo pripetemu... Ob cesti med Capuo in Rimom sem trpel v šestdesetisočih mukah... Venčali ste me z razbeljeno krono, in zato sem prišel,

da zakraljujem. Človeka ustoličim v starih njegovih dvoranh.“

Mrk, prezirajoč s povzdignjeno glavo je gledal proletarec po bogovih.

„Kaj tedaj hočeš?“

„Svoje. Naredite prostor in slecite božanstvo. Zakaj Človek je prišel.“

„Norec,“ so zakričali. Na njih krik je prihrumela truma hlapcev in slug. V besnem vrišču so se vrgli na Proletarca.

„Ah, vidim, da nočete Človeka.“

Grenak je bil njegov pogled.

Bogovi so pa ukazali hlapcem in slugam:

„Vrzite ga v zunanjo temo, kjer je jok in škripanje z zobmi.“

Proletarec se je zdajci zasmel, glasno, jedko in zamahnil.

Hlapci in slug so padali. Valili so se novi v dvorano, zakaj veliko hlapcev in slug je služilo bogovom. Ali moč Proletarca je bila neizmerna, nezlomljiva. Zavihal je rokave in udaril: Enkrat... dvakrat... Iskre so švigale, kakor izpod nakovala kovaču...

„Dorasel sem,“ je govoril. „V trpljenju in ognju sem sežgal podedovani greh.“

Korak za korakom je stopal po dvorani. Težko je dihal, zakaj naporna je bila borba in sovražnik mnogoštevilen. Tedaj je skočil, planil k vzvišenemu mestu, kjer je navadno poglavar bogov sprejemal vdanostne poklone. Zamahnil je. Zlati prestol se je s treskom zvalil v prah.

Bogovi so zatulili z glasom zveri. In glej, hlapci in slug so zdajci planili iz dvorane z grozo v očeh.

Proletarec se je naslonil na kladivo.

„Končano,“ je dejal težko dihaše.

Ozrl se je okrog.

„Ni časa počitku. Razvaline treba odstraniti, da se zgradi nova, človeku dostojna dvorana. Zakaj oskrunili so staro tekom stoletij.“

In ko je to izrekel, se je lotil, dasi utrujen, dela.

Združena misel je zravnila gore in doline. In ni bilo več višin in ne nižin...

Dr. H. Tuma:

Agrarizem filozofa Vebru

(Dalje)

Kakor je zgradba prirode nanizala celico na celico (Zelle) v organizem in človeško telo, ter je šele na njem postal viden človeški um v svoji prvobitnosti kot neomejeno čustvovanje brez določene volje in vidnega stremljenja — torej brez duha, tako je priroda nanizala človeško telo eno na drugo kakor kletico na kletico organov ter zgradila pleme, rodbino, družino, sloje, države in narod in stopnjuje na teh vidnih oblikah telesa družbe; se je dvignila volja od čustvovanja in duh nad voljo.

Socijologija ima po Vebru troje faktorjev: historičnega, psihologičnega in normativnega. Prvi socijologični ima tri predele: morfologijo človeške družbe, psihologijo posameznih morfologičnih skupin in psihologijo vesoljne človeške družbe, kar odgovarja Forelovi formuli — Hunger, Liebe in Wachstum, kar bi ločil v neizmerno rast in stremljenje enotnosti. Prvi predpogoj za naslednje bistvo človeške družbe sta neskončna rast in stremljenje po neskončni enoti. Lakota in gmota prirode — ljubezen in vez gmote,

svoboda duha. — Normativnost leži v stremljenju po enoti, ki je gonilo rasti in nje zapoved — zadnja norma. Konstantnost je radi tega le v gmoti in grudi, prehaja v labilnost v spolni ljubezni, postaja labilnost v neskončni rasti — išče slednjič konstantnost v vesoljni enoti.

Ali ni docela materijalistično, ko Veber trdi: pripadništvo tej ali oni družbi, temu ali onemu narodu in sloju pomenja že samo na strani pristojnega pripadnika, določeno strukturo njegove duševnosti (str. 144). Ali ni trdil Karl Marx, da je način produkcije podlaga razvoju, kulturi in duševnosti? Ali ne pobijajo radi tega vsi „idejni filozofi“ ravno Marxovega nauka?

Država, zdi se, je Vebru „socijalni vidik“ poleg bistvenih socijalnih elementov: družina (recte rodbina) narod, sloj (nejasen splošni pojem) družba (v ožjem pomenu besede t. j. družčina) (str. 325). Ako pa nam zgodovina razvoja človeštva, vesoljne družbe, kaže prav določen razvoj od krdela na pleme, na državo in v nje okviru razrede, in na enotno človeško

družbo, ako so krdelo in pleme in država vezana na grudo tako, da ste prvi dve docela vezani, dočim stremi država zavladati grudo ter človeška družba, stremi osvoboditi se od grude, potem nimata gruda in poljedelstvo prednosti, ampak sta le prva stopnja razvoja. Pač pa je ideal človeške družbe popolno zavladanje grude — pot vodi preko tehnike, preko države in razredov.

Agrarizem sploh ne spada v filozofski sistem, marveč v gospodarski in politični. Vsebina vseh onih stremljenj, ki gre na gospodarsko izkoriščanje zemlje, ki meri potom politične agitacije in strankarstva doseči največjo korist za poljedelca ne glede na ostale interese drugih slojev v državi, tvori praktičen agrarizem. Veber ne misli na to, ker podlaga besedi agrarizem docela nepristen pomen. Hoče reči stik človeka s naravo ob delu, v vladi grude. Je docela res, da je človek produkt odseva narave, zrak in luč sta mu stvarila prve organe spoznanja, delo na grudi mu je stvarilo sposobnost telesnega stroja, človek je v tem oziru odraz narave ali je že lovec ali ribič ali poljedelec ali skitalec — nomad. Ako sežemo preko tega prvotnega temelja človeške narave, moramo historično slediti razvoju dela človeka do moderne države, potem pa vidimo da gre pot napredka, materialnega in duševnega, preko tehnike pri stvarjanju dobrin. Do vesoljnega združevanja v uporabi teh dobrin potom enotne vesoljne družbe, kajti le

v taki je mogoče idealno uživanje človeških dobrin. Dolga je še pot tje — a po socijologiji je načrtana!

Kar navaja Veber o dobrotah, ne agrarizma, ampak poljedelskega življenja, njegove neposredne vezanosti na družbo z grudo — je pristranski opis dobrot in lepote življenja na kmetih. Čital pa menda ni znamenitega dela Zole „La terre“. Veliki psiholog francoske duše in tudi francoskega kmeta nam kaže vse nage strani poljedelske družbe. Filozof Veber tudi nič ne ve o spolni npravnosti bivših kmečkih zadrug, ne ve kako kmetje snubijo, kako delajo oporoke in kako se pravdajo in krivo prisegajo za vsako ped zemlje. Ne agrarizem, ampak stik človeškega duha s naravo je idealen; in to mora biti naše stremljenje. Moderen človek pa že išče te stike in sicer prav mesten, fabriški človek; išče jih idealno. Ni kmet, ki najde pot k naravi, ampak to bo mesten človek!

Veber prav nič ne pozna dejanskega življenja. Kmet v stari vezanosti na grudo propada telesno in duševno, vsled spolne zlorabe in alkohola. Izmučeni delavec je, ki želi oprostitev od mestnega dima in prahu v prosti naravi, išče in najde novo življenje v naravi.

Sport, telovadba, lov, alpinistika so nova pota iskanja narave, nova idealna pota prosta vezanosti z delom na grudi, razumevanje uživanja narave svobodno.

(Konec prih.)

Andrej Kobal, Chicago: Krščanstvo in sužnost

(Dolge)

Človek se vpraša, je-li brezpravna suženjska para kdaj vzbruhnila k odporu, posebno če pomislimo, da je prišlo do šest sužnjev na enega državljanca. Zgodovina nam pove o neštetih takih uporih, dasi tudi izdaleka ne pove vseh. V rimski zgodovini so prvi zabeleženi upori tistih sužnjev, ki so garali v globokih kamnolomih v Siciliji, katera je bila v petem stoletju pred Kristom še v posesti trgovskih Kartaginčev. Velikokrat so se sužnji zoperstavili, pobegnili v gore in so napadali potujoče kartaginske trgovce. Včasih je bil otok pravcati vulkan suženjskih izbruhov in šele Rimljanom se je posrečilo napraviti red. Istočasno pa se je mo-

gočno tresel cel apeninski polotok pod silnim izbruhom puntarskih sužnjev. Komu ni znan tragičen poizkus Spartaka, ki je bil s svojimi šestdesetimi tisoči par let strah in trepet imperijalnega Rima. Pod Neronom je bilo več poizkusov sužnjev, da bi se nasilno osvobodili.

Taka so bila gibanja za direktno osvoboditev sužnjev. Vzlic temu, da so bili sužnji v ogromni večini, niso mogli doseči ničesar. Največja zapreka je bila država sama s svojo titansko militaristično organizacijo, a velika tudi zapreka radi popolnega neumevanja organizacije.

Paralelno s sporadičnimi izbruhi sužnjev se pa pojavljajo izpremembe v

instituciji suženjstva, in sicer izpremembe v stališču državljanov in države (zakona). Manj direktni poizkusi za odpravo suženjstva so bili novi pojini o bratstvu ljudi, katere so prinesli z Grškega stoiki, predhodniki krščanskih učiteljev. Neglede na nove ekonomske potrebe je stoični filozof učil nauke o ljubezni do vseh ljudi, da, celo protestiral je proti multipliciranju števila sužnjev iz motivov luksusa. Ali če pogledamo v življenjepise odličnejših stoikov, vidimo, da so tudi oni vsi odkraja posedovali sužnje.

Iz vsega dosedanjega razpravljanja ugotovimo, da je bila institucija suženjstva zelo globoko ukoreninjena v socialni uredbi imperija in da je bilo treba počasnih korakov v smeri proti odpravljenju suženjstva, čeprav so k odpravi vodili gospodarski vzroki. Da, do razvoja krščanstva samega so vodili v veliki meri gospodarski vzroki, in vendar ni moglo krščanstvo, kakor ne predhodniška filozofija stoikov, resno vznemiriti institucije suženjstva.

Predvsem nekoliko misli o idealih prvih kristjanov. Ti ljudje niso bili nikaki revolucionarji, ki bi pozivali k odporu, čeprav jih marsikateri radikalni člankar rad naziva kot take. V naukah prvih kristjanov ne najdemo nič takega kot v surah raznih islamskih sekt, ki kličejo vernike na boj proti nevernikom. Četudi se morda niso sami tega popolnoma zavedali, je bila njih naloga prenoviti človeško naturo — to regenerate human nature.⁴ Tako je na primer Pavel prosil Filemona, naj sprejme nazaj pobeglega Onezima, ali sprejme naj ga ne kot suž-

nja, temveč za več kakor sužnja, kakor ljubljenega brata. „Krščanskim gospodarjem je naročil, naj zagotovijo enakopravnost sužnjem zato, ker je taka želja gospodarja vseh ljudi.“ Pravila te vrste, dasi bi delovala počasi, bi čez dolgo časa morala napraviti sužnost v zvezi z drugimi faktorji — transformer les lois du milieu économique, dans lequel in cherchait à vivre et à se développer.⁵

Nastane pa vprašanje, kako da je cerkev vseskozi tolerirala suženjstvo. V njenem prvem postanku je to čisto umljivo. Nikakor ne smemo pozabiti, da je vsa socialna struktura rimskega imperija bazirala takorekoč samo na suženjstvu. Kdor bi prišel in direktno učil proti odpravi suženjstva, bi izpodkopaval stebre, ki so držali tedanjo družbo. Če se je krščanstvo hotelo obdržati, je moralo delati počasi in vztrajno. Zato pa krščanstvo ni proklelo suženjstva in je, četudi mogoče nezavestno, delovalo za odpravo. Bistvo nauka, ki pravi: „Ljubi svojega bližnjega kakor samega sebe“, ne more imeti drugega rezultata kot odpravo vsake neenakopravnosti.

Dejstva, da se je krščanstvo predvsem razširilo med sužnji, ni težko razlagati. Nova vera je bila vera ubogih in zatiranih, kajti v tej veri niso našli samo utehe v trpljenju, temveč jih je nova vera tudi postavila na isto stališče kakor gospodarje; to je, da so v novi veri videli bratstvo vseh ljudi.

⁴ Lea: Studies in Church history; p. 523.

⁵ Ciccoiti: Le declin de l'esclavage antique p. 3. ch. iii.

(Konec prih.)

Cvetko Kristan:

Kongres Socijalistične delavske Internacijonale v Bruslju

(5. do 12. avgusta 1928)

(Dalje)

O točki dnevnega reda „Kolonijalni problemi in delavski razred“ je poročal lord Olivier (Anglija), bivši guverner Jamajke in pod delavsko vlado državni podtajnik za Indijo. V zelo obširnem poročilu se zahteva za domače narode na gotovi kulturni stopinji popolno samostojnost, za one narode, ki te stopinje še niso dosegli pa izdatne socialno politične varstvene

ukrepe. Ni nastal sedajle nov sistem kapitalističnega izkoriščanja, obstoja tudi nevarnost, da se bo evropsko delavstvo spravilo v protivnost z barvnopoltim. Od berlinskega kongresa v l. 1885 opazamo, da nastaja nov proletarijat, barvnopolti. Strahote modernega imperijalizma so povsod enake in boj delavstva je in mora biti proti njim povsod enak. Prvi del naše resolucije se peča z načelnimi vprašanji. Drugi pa prinaša zahteve

Internacionale glede posameznih držav: Zahtevamo neodvisnost Kine, za Indijo samoodločbo in izjavljamo, da bomo podpirali stremljenja indijskega ljudstva, zlasti v kolikor se tiče razvoja strokovnih organizacij. Zahtevamo popolno neodvisnost za Egipt; za Sirijo in Syrakus takojšno samostojnost in sprejem v Zvezo narodov. Obsojamo politiko Združenih držav ameriških, ki prakticira v Srednji in Južni Ameriki politiko gospodarske nadvlade. Dalje smo razpravljali o vprašanju Palestine in to ob navzočnosti tamošnjega sodruga, ki nam je posebno situacijo te dežele pojasnil. Opozarjamo zlasti na uporabo starih navad, ko so posamezni glavarji domačine silili k raznim delom za skupne svrhe vasi in ki so se danes razširile na škandalozna prisilna dela za vlade in celo za privatne podtajnike, kakor n. pr. za gradbo železnic in cest. Ta moderna oblika suženjstva rodi nezaupanje domačinov do belokožcev, ki je zlasti v Južni Afriki že veliko. Odkar se je razvila tu industrija se dela proti delavstvu. Lani je južnoafriški parlament sprejel dva zakona proti delavstvu. Prvi vsebuje prepoved strokovnih organizacij in določa stroge kazni za obdrževanje zborovanj; naš sodrug Clemens Cadalie, ki je bil lani v Evropi in ki vodi doma organizacijo nič manj kot stotisoč črnih delavcev, je bil že trikrat na podlagi tega zakona zasledovan in kaznovan. Drugi zakon, tkzv. zakon o omejitvi barv, omejuje uporabo črnih delavcev v gotovih industrijskih panogah, praktično vzeto, on to dovoljuje, vendar črni delavci doživajo v teh obratih veliko manjše plače. To je prvi zakon, ki dela razliko med belo- in črnopoltim delavstvom. Naše belopolte-sodruge v Južni Afriki pozivamo na boj proti njemu. Mi nudimo bratskemu delavstvu v daljnih deželah bratsko roko in obljublamo jim, da bomo z barvnopoltim delavstvom za jedno šli po poti do osvoboditve izpod kapitalističnega izkoriščanja. — Dasi je bilo sklenjeno, da ne bo debate, je dobil nato besedo Stefany (Madagaskar), zastopnik Črncev. Z veliko hvaležnostjo je ugotovil, da nastopa z današnjim dnem za domače narode zač-

tek nove dobe. Doslej je bil to le glas nekajlih človekoljubov, ki so se potegnili za naše pravice. Danes je to mogočen glas Internacionale, ki se je pečala in preiskala zločine proti nam v minuli dobi človeškega razvoja. V imenu domačinov, bodisi iz Indije ali iz Afrike ali kakega drugega dela sveta, se Vam zahvaljujem. Od danes ne bo težko, vsem domačinom temnih svetovnih delov in drugih kontinentov povedati, da je velika družina socijalistične delavske Internacionale pripravljena sprejeti jih kot brate. Vi ne izjavljate v svoji resoluciji, kakor to delajo dandanes še komunisti, da nimajo s kolonijami nič opraviti, da se jih mora izprazniti in prepustiti naseljencem in naseljence s tem njih lastni usodi. Vi ste prodrli v temno trpljenje barvnopoltnih narodov v vseh kotih sveta in Vi ste priporočili sredstva, ki nam omogočajo gledati v bodočnost, ki bo za nas delo Socijalistične delavske Internacionale. — Pred sprejetjem resolucije govori še Craemer o delu nizozemskih socijalistov za osvoboditev Nizozemske Indije. Čas, da bi brez barvnopoltnih plemen o njihovi usodi odločevali, je minil. Kolonijalni problem se mora končno rešiti le sporazumno; naš boj proti zatiranju moramo z njimi skupno voditi. To je zahteva demokracije. Naš boj proti kapitalizmu bo daleko mogočnejši in uspešnejši s sodelovanjem milijonov barvnopoltnih proletarcev, ki trpijo pod jarmom kapitalizma. Ako se nam posreči — to pojde sicer težko, ali resno se bomo morali potruditi — ustvariti enotno fronto vseh barvnopoltnih in belih delavcev in močno utrjenemu kapitalizmu tudi na kolonijalnih tleh pridejo zadnje ure. Sodelovanje z barvnopoltimi plemeni je velike važnosti. Odločilni boj socijalizma se bo bil v Vzhodni Aziji. V dosego tega bo treba ustanoviti stalno komisijo in sklicati čimprej kolonijalni kongres. — Nato je bila soglasno in z navdušenjem sprejeta kolonijalna resolucija, ki je zelo obširna in predstavlja popolnoma in v detajle izdelan kolonijalni program Internacionale.

Petega dne (petek 10. avg.) je kongres nadaljeval s politično debato, ki je dopoldan izzvenela v mogočen

protest proti mednarodni reakciji. Seji sta predsedovala sedanji predsednik nemškega parlamenta Löbe in francoski socialista Bracke. Pred prevzemom predsedstva je Löbe opozoril na izjavo, ki jo je podal prejšnjega dne Paul Faure v imenu francoske delegacije za izpraznitev Porenja in za zopetno uspostavitev nemške suverenitete v Saarskem ozemlju. Löbe izjavlja, da sta od konca svetovne vojne socialistični stranki Nemčije in Francije napravili vse, kar je bilo mogoče, da se francosko-nemški problem reši potom trajnega in častnega miru. — Prvi je govoril Nedzialkowski (Poljska): Poljska delavska stranka ve, da ne brani v boju proti fašizmu le demokracije, marveč tudi mir. Naš cilj je rešitev demokracije za vsako ceno. Nočem prerokovati izida boja na Poljskem, ali upam, da ga bomo častno izvedli. V Vzhodni Evropi se vrše velike stvari: Gibanje Ukrajincev in Belorusov sta veliki zgodovinski dejstva. Z veseljem opazujemo, da se začenja med ukrajinskim ljudstvom sedaj tudi močno socialistično gibanje. Poljsko-litavski konflikt radi Vilne vzbuja stalno nevarnost. Takih stvari se z orožjem ne more in ne sme reševati. Ko zmagata demokraciji v Varšavi in v Kaunasu (Kovnu) bo tako poljski kot litavski proletarijat sporazumno in z lahkoto rešil to vprašanje. — Za ogrsko emigrantsko skupino Vilagosszag je govoril nato Kunfi: Devet let strahovlade na Ogrskem je danes preteklo. Devet let sramotnega tlačenja in krvavega zatiranja v deželi, v kateri je delavstvo žal zastonj poizkušalo ustvariti demokracijo. Matteoti je velik, svetel, tragičen simbol. Mi imamo pa tudi dolžnost, da se spomnemo naših sodrugov, kot Somogyija, ki ga je dal umoriti Horthy, in vseh drugih, ki so bili umorjeni na povečje ogrske reakcije ali ki sede za jetniškimi zidovi. Teh slednjih je na desettisoče in sploh cela država je po svoji moralni in politični atmosferi postala ena sama ječa. Ogrska je poleg Albanije italijanska kolonija, ki je z njo zvezana po vojaški pogodbi. Ogrska je dežela, v kateri se javno oborožu-

jejo za vojno. Ta protirevolucionarna zveza z Italijo je ogroževanje srednjeevropskih republik, je ogroževanje tako rdečega Dunaja kakor Čehoslovaške. 24-krat se je razpravljalo že v Zvezi narodov, je-li imela Rumunija pravico izvesti agrarno reformo nad posestvi ogrskih grofov. Za tem se skriva uspostavitev ogrskega fevdalizma, edinega fevdalizma, ki je v povojni dobi ostal še v Evropi. Enako je z restavracijo Habsburgovcev. Horthyjev sistem moralno zaničevati, je najmanj kar more delavski razred zahtevati od delavstva vsega sveta. Upa pa, da bo z njegovo pomočjo v doglednem času odsekana ta meduzina glava kapitalistične reakcije in po propadu belogardistične in fašistične Ogrske bodo ponosno zavihrali prapori ogrske republike. — Suhomlin (Rusija) izvaja: Medtem ko naznanjajo boljševiki svetu na eni strani kot rešitev svetovno revolucijo morata na drugi strani podpisati Čičerin in Chamberlain Kellogov pakt. Diktatorski vladni sistem po našem mnenju ni nikaka ovira za vstop Rusije v Zvezo narodov. Zaenkrat se pa Rusija brani izvesti ta vstop. Izpremembo v mnenju ruske vlade more izvesti le rusko delavstvo. Ako se tudi ne moremo opirati na organizirano silo v Rusiji, vendar zaupamo bodočemu razvoju in smo trdno prepričani, da bo skupnost ruskih kmetov in delavcev, delovala z nami vred pri zgradbi demokratične Rusije. — Derer (Čehoslovaška) prečita izjavo čehoslovaške socialne demokracije, v kateri se obljubuje nemojnost zvestobo Internacionali. — Kot zadnji govornik je dobil besedo Pistiner (Rumunska): Rumunija mora postati vsled svoje geografske lege in etnografskega položaja nevarnost za evropski mir, ako se razmere v notranjosti države ne izboljšajo. Za inozemstvo ima pripravljeno Rumunska svojo ustavo, za notranjost pa vso brutalnost svojih žandarjev. Na zunaj hoče pokazati vlada svetu, da je ratificirala washingtonske konvencije ter da vlada svoboda, na znotraj pa krši ustavo, ki jo je sprejela pred petimi leti s protestom celotne opozicije. Naš sodrug Bujov trpi v ječi že 9 let hujše muke od smrtne kazni.

Baš zdaj smo izvedeli, da so ustavili dvoje socijalnodemokratskih listov s pripombo, da mesto njih drugi ne smejo iziti. Ko smo hoteli govoriti o delavskem pravu, so nam zborovanja prepovedali, češ da si o tem niso niti v Zenevi edini. Naše strokovne organizacije ne smejo imeti niti zborovanj niti sej. Ustava pa pravi, da se nobenega lista ne sme zatirati ali konfiscirati; da so zborovanja svobodna in se ne smejo kontrolirati ter da se smejo ustanovljati strokovne organizacije. Ali naša vlada se sama imenuje žandarje kontrarevolucije. Zunanja politika je pri nas politika avantur: Enkrat z Mussolinijem, drugič s Poincaréjem, tretjič zopet s kom drugim. Ako bi inozemstvo vlade ne podpiralo, bi se ne mogla vzdržati. Sedaj baš zopet apelira na inozemstvo radi posojila. Ali naloga socijalističnih strank — zlasti nemške in francoske — je, da ne puste, da se vzdrži še nadalje na krmilu ta vlada.

Popoldansko sejo v petek sta vodila v znak bratstva dva Čehoslovaka dr. Czech (nemška socijalna demokracija) in Habrman (češka soc. demokracija). De Brouckere (Belgija) je podal poročilo komisije za posvetovanje o položaju političnih kaznjencev in je predložil sklep, ki označuje smrtno kazen kot barbarstvo in kulturni zločin in prikazuje nevarnost justičnih umorov. Nato poroča o položaju: Socijalizem se mora držati gesla ustanovitelja ruske socijalne demokracije Martova: Proč s smrtno kaznijo! Poročila o položaju političnih kaznjencev so tako grozna, da ne vem, kje bi začel. Italija je s fašistično milico postala sramota v Evropi. Črnosrajčniki so res njena slika: vse umazanosti v območju telesa in vse teme v območju duha. Spomni se bom pregnanih prijateljev na Liparskih otokih in tudi naših nasprotnikov, ki tam trpe. Za njih stražo so bili iz milice poiskani oni, ki so zanjo vsled svoje brutalnosti in surovosti nedisciplinirani. In Rusija... Pozdravljamo vse preganjane brez razlike smeri, bodi socijalne demokrate, bodi socijalne revolucionarje — vse. Nismo jim hvaležni za borbo, saj borili so se socijalisti vseh dežel, nego za pogum, da so sredi nasilja in revolucije ohranili moralen

pogum in niso pozabili, da rabi socijalizem svobodo, da more sploh obstojati. Zato so eni v izgnanstvu, drugi v Sibiriji, kjer morajo sedeti v katogah skupno z onimi proti katerim so se tako borili, z belimi gardisti. Spominjate se dalje, da se ni nihče tako boril proti deportaciji Trockega kot mi. Iz Tiflisa (Georgia) je odšlo v zadnjih osmih mesecih nič manj kot 12 kaznjeniških transportov v Sibirijo, ki so obsegali 985 kaznjencev. Sodrugi, to se godi dnevno pred našimi očmi. In pojdimo dalje, na vzhod ali na Balkan, v dežele, kjer se razne vrste fašizmov pobijajo med seboj. V Rumuniji smo morali voditi težak boj za usodo Bujova, v Bolgariji traja teror dalje, v Jugoslaviji postopajo zlasti hudo proti onim, ki se branijo vojaške službe in končno na Ogrskem: Tu so do nedavnega metali ljudi v Donavo, sedaj pa v ječe. Zveza Narodov bi morala poučiti te krvnike ubogih rumunskih kmetov o čl. 76 trianonske pogodbe, po kateri ni dovoljeno kazensko zasledovati nikogar radi takega političnega dejanja v dobi od početka vojne do podpisa miru, — Poglejmo Kino. Meščanska vojna jo je pretvorila predvsem v sistematično klavnico delavstva. Delajo to i imperijalistične sile kot v Shanghai i Japonci (Shantung) i nacionalisti (Peiping). In končno dežela psevdofašizma Španija, pa dežela smešnega miniaturnega fašizma, Litavska: povsod enaka grozodejstva. In Združene države Amerike so se z umorom Sacca in Vanzettija proslavile lani. — Kamorkoli pogledamo po svetu, povsod vidimo ječe, torturo in smrt. Stojimo pred propadom liberalizma in s tem dobiva socijalizem novo nalogo. Socijalizem stoji danes sam tu kot rešitelj svobode. In ako mi slišimo glas jetnikov narave skozi šahte in stene, tedaj slišimo tudi glas zaprtih skozi plasti družbe. Obljubujemo, da mi socijalisti na svobodi, socijalistov po zaporih nikdar ne bomo pozabili.

Nato se je razpravljalo o razorožitvi. Poročal je za komisijo

Albarda (Holandska). Predložil je kongresu sklep za popolno razorožitev vseh držav, tako zmagovalcev, kot premaganih. Rezolucija izjavlja, da je dolžnost socializma prepričati narode o tem, kako nepotrebne so konference za omejitve oboroževanja, ako vodijo pri teh udeležene države vojno politiko. Albarda je utemeljeval ta izčrpen sklep: Upanje, da bo pretekla vojna zadnja, ni našlo nikakega uresničenja. Kaj pa so vlade pravzaprav storile za razorožitev? Ako vedno naprej dajejo le obljube, tedaj more delavstvo izgubiti zadnjo vero v resno deljo. Mi se obračamo vsled tega predvsem do narodov, do delavcev samih in jih pozivljamo, da delajo za mir ter se bore za razorožitev. Naš sklep bodi podlaga za novo akcijo, ki naj dovede vlade k razorožitvi. Tako dolgo, dokler obstajajo še armade, se more metodo rekrutiranja demokratizirati. Vojski ne smejo biti prikrajšani pri njih državljanskih pravicah. Le parlament sam more razpolagati z armado. — Dalton (Anglija) izjavlja, da bo šele tedaj, ko bodo razorožili vsi, prosta pot k svobodi. Velesile zmagovalke doslej niso uresničile svojih svečanih obljub, one so svoje mirovne pogodbe kršile in izdale. Proti vladi, ki odkloni razsodiščno rešitev kakega konflikta, ki zagreši tak zločin nad svojo državo in nad svetom, mora biti vsako bojno sredstvo

upravičeno in dovoljeno, da se prepreči zločin nove vojne. — Renaudel (Francija) je pokazal na dejstvo, da se mora izvesti akcija mas, ako naj bo mir trajen. Ta akcija prihaja v našem sklepu bolj do veljave kot v prejšnjih. Danes je potrebna za mir pravna podlaga in to je dolžnost razsodišč. Veselimo se, da se nahaja v našem sklepu zahteva, zabraniti tudi mobilizacijo, dokler konflikt ni rešen pred razsodiščem. — Fenner Brockway (Anglija, Neodvisna delavska stranka) graja rezolucijo; pravi, da je preveč zmerna, ker ne zahteva le popolne razorožitve, nego stavi tudi za nadaljni obstoj stalne armade gotove reforme. Izjavlja, da si le od omejitve oboroževanja, od prepovedi plinske vojne in sličnih delnih ukrepov, mnogo ne obeta. Mnogo važnejša se mu zdi odklonitev vojaške službe. Kljub vsem tem pomislekom bo vendar glasoval za rezolucijo. — Crispian (Nemčija) izjavlja, da je zastopnik angl. Neodvisne delavske stranke v eksekutivi soglašal s prvotnim tekstom. Nima tudi nikakega smisla staviti zahteve in dajati obljube, ki so v današnjih razmerah neizpolnjive. Nemška socialna demokracija bo glasovala za rezolucijo, ker vsebuje praktično izvedljiv razorožitven program. Po tem govoru je bila rezolucija soglasno sprejeta.

(Konec prih.)

L I S T E K.

Deset let je preteklo, odkar je razpadla nekdanja mogočna Avstro-Ogrska in so se na njenih razvalinah porodile nove države... SHS država slavi ta mesec desetletnico obstoja ob abstinenci velike večine hrvatskih državljanov in manjšine naprednih in samostojno mislečih Slovencev, ki sledijo politiki KDK. Delavci pa niti ne abstinirajo, ker politični dogodki drve brez njih sodelovanja po poti razvoja. Katoliški duhoven je na čelu vlade v Beogradu — in to isti, ki je bil l. 1918 na čelu Narodnega Sveta v Zagrebu. Dr. Korošca

so takrat potrebovali radi Hrvatov in — sedaj tudi.

Hans Resel.

67 let star je umrl 6. nov. t. l. v Gradcu kot vpliven funkcijonar štajerske dežele bivši krojaški pomočnik Resel, ki je 50 let deloval v delavskem pokretu kot agitator in organizator. Bil je eden redkih Nemcev, ki je deloval z vnamo za razširitev slovenskega delavskega časopisja. Pravzaprav je bil njegov ustanovitelj. Slava njegovemu spominu.

Naročnikom! Kdor še ni plačal naročnine, naj to stori čim prej. Kdor še ni obračunal prejetih izvodov, naj to nemudoma stori.

Carl Sandburg. Vodilni reprezentant ameriške moderne poezije prostega verza, Carl Sandburg, ki smo ga danes predstavili čitateljem naše revije v prevodu našega ameriškega sotrudnika Ivana Moleka, je bil rojen v Galesburgu, Illinois, v letu 1878. Že dolgo let živi v Chicagu. Sandburg je socialni pesnik, ki se uživila v delavskih

mnžicah in njihovem vsakdanjem trpljenju. Saj je bil sam delavec: pomagač v brivnici in muzikalni dvorani, vozač v opekarnici, pomivalec krožnikov v hotelih Omaha, farmarski delavec v Kansasu in vojak na Portoriki. Priznanje kot pesnik je dobil šele po dolgi letih, ko je že prekoračil štirideseto leto. Do danes je objavil štiri pesniške zbirke. Kritika stare literarne šole ga še danes prezira ne toliko radi njegovega najprostejšega verza kolikor radi njegovega ekspresionizma, ki ga imenujejo „brutalnega“. Sandburg

pa pravi: „Življenje, iz katerega zajemam, je tudi brutalno!“ — Te dni je zopet izšla zbirka njegovih pesmi pod naslovom „God morning America“.

Rdeči spev, ki ga priobčujemo v tej številki, je kratek recitacijski zbor (Sprechchor), ki ga je lahko izvesti. Na odru ali kjerkoli se grupa skupina recitatorjev. Spredaj v sredini moški (bariton) z rdečo zastavo, ovito v flor. Levo in desno od njega mož in žena. Ko žena pravi „Naprej!“ — napravi korak naprej in dvigne roko, kažo naprej. Enako potem mož, in potem vsi. Paziti je treba na strunnost in skladnost zadnje bodrilne scene. „Naprej“ mora pasti kot udar, nenadno, močno. — Po izvedbi tega Sprechchora posežejo društva lahko po večjih. In čimveč recitatorjev, tem bolje.

50 let protisocialističnega zakona v Nemčiji. V spomin na 50-letnico Bismarckovega protisocialističnega zakona je priredila nemška socialno demokratična stranka veliko akcijo za pridobivanje članov, ki je bila započeta 21. okt. t. l. z velikim pohodom v berlinski Lustgarten. Zgodovinski sprevod je predstavljal na 14 vozovih zgodovino socialno demokratične stranke v Nemčiji od početka do ustanovitve republike. Spreveda se je udeležilo nad 25.000 ljudi. Po zborovem petju in godbi je bila dvignjena orjaška rdeča zastava. Berlinski predsednik stranke Künstler je imel nato spominski govor v čast vsem starim borcev in eden najstarejših med njimi, 82-letni poslanec in podpredsednik Reichstaga Vilhelm Bock (Gotha), ki se je udeležil že ujedinevalnega kongresa v l. 1875, je govoril potom radija slavnostni govor. Ob 4. uri pop. so imeli na istem mestu zborovanje tudi komunisti. — Gorenji zakon je bil v veljavi 12 let. Glavna njegova paragrafa sta bila: § 1. Socialna demokracija je prepovedana. § 2. Kdor pripada tej smeri je zaprt. Strašni časi so bili tedaj za nemške sodruge. Vendar obupali niso in vse delo se je vršilo skrivaj. In ko je socialna demokracija dobila l. 1890 pri volitvah 1.435.298 glasov napram 493.288 glasovom v l. 1877, ko se je zakon pripravljala ter postala s tem najmočnejša nemška stranka sploh, si ga niso upali več obnoviti in s tem je prenehal.

Za delavsko izobrazbo. Kakor lani je tudi letos pripravil Prosvetni odsek Delavske zbornice za Slovenijo skioptična predavanja, ki jih izposoja vsem Delavski zbornici pridruženim delavskim organizacijam. Predavanj je letos več kot lani, skupno 35 (nekaj jih je tudi večdelnih). So to predavanja iz zgodovine (5, med drugimi tudi Velika francoska revolucija, Dunajska revolucija 1848 in Slovenci ter Odkritje Amerike), iz zemljepisa (12), iz socialne politike in delavskega gibanja (4): Novi Dunaj, Racionalizacija dela in delavstvo, Nova industrijska revolucija, Svetovna organizacija konzumentov — združeno gibanje), iz tehnike (3), iz voje (1), iz zdravstva (2): Spolno vprašanje mladine, Telesna kultura in del. šport) ter 8 mladinskih predavanj — pravljic. — To delo je potrebno za naše delavstvo in ga pozdravljamo.

Delavski srednji šoli na Dunaju in Linzu. Avstrijsko naučno ministrstvo je otvorilo poskusni prvi semester dveh delavskih srednjih šol in sicer na Akademski gimnaziji na Dunaju ter na zvezni gimna-

ziji v Linzu. Delavska šola ima namen usposobiti svoje slušatelje v skrajšanem študijskem roku osmih semestrov (polletij) za zrelostni izpit na realni gimnaziji. Določena je za osebe, ki so po končani ljudski in meščanski šoli stopile v poklicno življenje, predvsem pa za one, ki stojijo v delovnem razmerju, ki so dokončali vajeniško dobo ali so dosegli sedemnajst let. Kdor je bil po končani šolski obveznosti sprejet v kako obrtno ali trgovsko šolo ali kdor je končal šolsko obveznost na kaki srednji šoli, v to šolo ne more biti sprejet. Pouk se vrši zvečer. Število slušateljev prvega semestra je omejeno na 45.

„Viktor Adler, der Parteimann“. Ob priliki 10-letnice smrti vodje avstrijske socialne demokracije izda dunajska „Volksbuchhandlung“ pod gorenjim naslovom štiri zvezke zbranih člankov, govorov in pism Viktora Adlerja. Posamezni teh zvezkov izidejo pod nazivi „Der Aufbau der Sozialdemokratie“, „Internationale Taktik“, „Oesterreichische Politik“ in „Um Krieg und Frieden“. Dr. Gustav Pollatschek je zbral tu iz starih časopisov, zapisnikov sej, kongresov, parlamenta itd. vse govore, članke in pisma od začetka 80 let do zadnjega govora v parlamentu, 2 dni pred Adlerovo smrtjo. Tako ne bo prikazano le vse delo Adlera, marveč zgodovina stranke in gibanje, kar bo zlasti mlajšim zelo dobro služilo. K delu je napisal dr. Otto Bauer zgodovinski prikaz dobe, v kateri je Adler deloval ter oceno tega delovanja.

Sidney Webb, znani angleški socialistični pisatelj in zadrugar, pod Macdonaldovo vlado minister (tajnik) za trgovino, je poslal krajevni organizaciji angl. Delavske stranke v okraju Scamham, Durham okolica, pisma, da se z ozirom na svojo 70-letnico ne bo več mogel udeleževati političnega življenja. To znači, da Webb pri prihodnjih volitvah ne bo več kandidiral v parlament. Da bi bilo odslej njega življenje plodno na duševnem delu. O obeh Webbih gl. Zadr. koledar za l. 1927 str. 70—73.

6.660.000 organiziranih pristašev štejejo one socialistične stranke, ki so včlanjene v Socialistični delavski Internacijski, ki je zborovala letos avgusta meseca v Bruslju. Najjačja je organizacija v Angliji, kjer štejejo 3.388.286 članov, potem pridejo Nemci s 867.671, Avstriji s 683.786, Belgiji s 597.971, Švedi s 203.338, Čehi s 194.960, Francozi s 99.106, Danci s 148.492, Švicarji s 36.072 itd. Amerika ima organiziranih socialistov 15.000, Jugoslavija 4000, Bolgarija 30.126, Romunija 13.000.

1.675.000 članov pa izkazuje komunistična internacionala. Med temi jih šteje Rusija 1.300.000. V Jugoslaviji jih štejejo 3000, v Ameriki 12.000, na Češkem 150.000. Z ozirom na število organiziranih socialistov so tedaj komunisti neznatna manjšina. Če se odštejejo Rusi, imajo po ostalem celem svetu komunisti manj organiziranih članov kot sam — rdeči Dunaj socialističnih pripadnikov.

Obletnice mest. Letos je leto rekordov in jubilejev. Poleg obletnic rojstev in smrti znamenitih ljudi, poleg obletnic znamenitih dogodkov — je slavilo letos v poletju tudi več mest sto- in več stoletnice svoje ustanovitve. Rekord je tu doseglo južnofrancosko mesto Carcassone, ki je slavilo 2000-letnico ustanovitve. Za časa Rimljanov je južna Francija zelo cvetela in njeno zgodovino

príča baš to mesto. — Glavno mesto zelene Štajerske Graz — ki je dobilo ime najbrž po slovenskem „gradcu“ — se omenja kot Gradec od leta 1128, torej pred 800 let. Z njim je ozko zvezana naša zgodovina. — Tudi holandsko mesto Rotterdam je staro že 600 let. Danes nadkriljuje že Amsterdam in šteje že 630.000 prebivalcev. — Pa tudi mi Slovenci nismo zadnji. Naša svetovno znana Višnja gora je slavila 5. avg. t. l. z vso slovesnostjo 450-letnico obstoja. Začetkom oktobra bo proslavilo 700-letnico mesto Pliberk na Koroškem.

Roald Amundsen. Znanega polarnega raziskovalca Roalda Amundsena, ki je 14. decembra 1912 kot prvi pred kap. Scottom dosegel južni tečaj in ki je v l. 1926 kot prvi z zračno ladjo preletel severni tečaj, so Norvežani proglasili za norveškega narodnega junaka. Amundsena pogrešajo kakor znano, od 18. junija t. l., ko je iz človekoljubja odletel s francoskim letalcem Gullbaustom na letalu „Latham“ iskat svojega nasprotnika generala Nobila. Dan odkritja južnega tečaja, t. j. 14. december, bo odslej norveški nacionalni praznik.

J. T. W. Mitchell. 18. okt. t. l. je minulo 100 let rojstva J. T. W. Mitchella, enega največjih pionirjev modernega združništva v Angliji. Mitchell je doma iz Rochdalla, kjer je živel vse življenje in dasi je zavzemal odlična mesta, ni znašalo njegovo premoženje ob smrti več kot 350 pfuntov šterlingov. Mitchell je bil uslužben najprej v predilnici, z združnim gibanjem je prišel v stike v 60. letih in l. 1869 je bil izvoljen v odbor angleške CWS (Velenakupne družbe), katere predsednik je postal l. 1874. Mitchell je umrl l. 1895 v Rochdalu.

Alvaro Obregon.

Kot žrtev kulturnega boja v Mehiki, o katerem smo obširno poročali v številki 7.—8., je padel 17. julija t. l. zadet od 14 krogelj od zločinskih roke novoizvoljeni predsednik mehiške republike general Alvaro Obregon. V nešteti bitkah je porazil svoje nasprotnike kot borec za zatiranje in revne, na zabavi pa je moral izdihniti 17 dni potem, ko je bil v drugi in sicer brez protikandidata izvoljen predsednikom svoje domovine. Rojen je bil 17. febr. 1880 na farmi v Sonori kot najmlajši 17. otrok. Njegova kariera nas spominja na eno od starorimskih vojskovodij: kmet (farmer) v Sonori živi mirno na svojih posevkih, daleko od vsake politike, dokler ne napoči vihar revolucije (1911); postane župan mesta Huatabampo. Telegram ga vzdrami: reakcionarji so zbrali čete in prodirajo proti Sonori. Dan pozneje je zbranih 300 mož in župan zapusti mesto na čelu svojih čet. V mesto se odtedaj štiri leta več ne vrne: s 300 možmi je odšel, nekaj mesecev nato je general — in glej, ne general ducata, marveč eden najpomembnejših vseh na vojaškem polju. Leto ali poldrugo leto nato: Villa, bandit, ki je zbral armado 30.000 mož, koraka proti Celaji. Obregon mu gre naproti. Izgubi sicer desno roko in skoro življenje, ali štiri dni po začetku bitke se razširi po svetu neverjetna novica: Villa je premagan popolnoma! — Bivši župan podeželske občine je glavni poveljnik 60.000 mož. Svoj bojni pohod vodi do konca in hoče se zopet umakniti na svoja posestva. Ali l. 1919 je izvoljen prvič

za predsednika: milijon glasov dobi, glavno one delavcev in kmetov (peonov). Svojih volilcev ne vara: veliko delo agrarne reforme začne izvrševati, skoro pol milijona kmetov je naseljenih. Prišedši od spodaj navzgor ne pozabi v nasprotju z ostalimi državniki, ta stari general, kam pripada. Plače se morajo zvišati, preveliki dobički petrolejskih družb so kontrolirani, polovico vojske (30.000) se odpusti in deloma naseli kot kmete, zato se pa sezida 2000 novih šol. Začne se velik boj proti analfabetizmu, najboljšemu zavezniku reakcije. In ko odda l. 1924 po koncu svoje predsedniške dobe svojo funkcijo Callesu, je to po dolgih desetletjih prva mirna menjava vlade v Mehiki. In sedaj bi moral 1. decembra zopet nastopiti svojo službo. Ker so reakcionarni kandidati padli v bitkah (Gomez), delavski je pa njemu na ljubo odložil kandidaturo (Morones), je bil z veliko večino izvoljen, da nadaljuje delo za osvoboditev mehiškega ljudstva. Nadaljevati z izvedbo agrarne reforme in dokončati boj med cerkvijo in državo. In ona, ki bi tega najbolj potrebovala, ni dopustila izvedbe njegovih namenov. Padel je za svoje prepričanje, za delo v korist onim, ki so zatirani in izkoriščani.

Antonín Sova.

16. avgusta t. l. je umrl v Pacovu na Južnem Češkem eden najznačilnejših in najplivnejših čeških lirikov Antonín Sova. Rojen 26. febr. 1864 v Pacovu je študiral gimnazijo v Pisku, vseučilišče v Prazi, bil nekaj časa član uredništva Ottovega naučnega slovarja, od l. 1898 pa do smrti mestni bibliotekar v Prazi. Bil je pesnik čustvovanja, naravnosti in preprostosti. Bil je glasnik socialne neenakosti, protivojni borec, glasnik nove češkoslovaške svobode. Poskušal je ustvariti nov svetovni nazor, ki bi prinesel človeštvu — bratstvo, enakost, svobodo. V svojem početku je pripadal še realizmu, to očituje jasno njegova prva zbirka „Realističke sloky“ (1890), ahi odtlej se že približuje simbolizmu in mysticismu, iz katerega prihaja k pesniku sodobnosti, doveznemu za vsa hotenja novega časa. Slede zbirke „Květy intimních nálad“, „Z mého kraje“ in „Soucit a vzdor“. Zadnja zbirka ter zbirka „Zloměná duše“ sta nastala iz nezadovoljstva s češkimi razmerami začetkom 20. stoletja in v njih se oglašajo socialni duh in duh odpora proti staremu. „Jestě jednou se vrátím“ (Še enkrat se vrnem) je imel zbirki, ki je nastala ob prelomu stoletja. „Tři zpevy dnešku a zítřku“, „Lyrika lásky a života“, „Zápasy a osudy“ so zbirke pesmi sodobnosti, kjer označuje tedanje domače probleme in v katerih se bavi tudi z ljubeznijo. V zbirki „Žně“ dosega višek ter postaja čist lirik. Blíže se vojna, ki jo v pesmih biča. Nastanejo zbirke „Kniha baladická“, „Zpěvy domova“, „Krvavejší bratřství“, „Rozjímání ráni a večerní“, „Básnikové jaro“, „Básne nesobeckého srdce“, „Naděje a „Drsná láska“ in druge. V vseh se kaže kot moister lirike, dorasel svojim dobi. „Neslyšíš hyeny lidské viti?“ (Ali ne slišiš ljudskih hijen tuliti) vprašuje l. 1918 vse one, ki jim ni še dovolj vojskovanja. Umrl je umetnik, ki kljub svoji plodovitosti (zbirka njegovih zbranih spisov obsega 18 zvezkov!) ni postal dolgovezen in katerega spisi ohranijo trajno vrednost. — Glej tudi Pod lipo 1924, pl. št. 4.

Novi Sad:

8. in 9. septembra t. l. so otvorili tu novo delavsko športno igrišče na prav lepem prostoru ob Donavski obali in nedaleč centralnega mestnega parka.

8. IX. S. K. Radnički, N. S. : S. K. Vojvodina, N. S. 2 : 5 (2 : 2).

9. IX. S. K. Radnički, N. S. : S. K. Grafičar, Beograd 3 : 1.

21. X. Radnički, N. S., rez. : Vojvodina, rez. 2 : 2.

Radnički jun. : Vojvodina jun. 2 : 1.

Vojvodina I : Radnički I 2 : 0.

28. X. Radnički : Juda Makabi 3 : 1 (1 : 0).

Radnički rez. : Juda Makabi rez. 8 : 2.

Radnički ju. : Juda Makabi jun. 1 : 0.

S to tekmo je dosegel Radnički drugo mesto v prvenstvu I. razreda novosadske nogom. župe.

Subotica:

16. IX. Sand (prvak sub. N. P.) : Metalski S. K. (S. M. T. K.) 1 : 1 (lep uspeh!)

30. IX. S. M. T. K. : Sub. El. Centrala 3 : 1.

21. X. S. M. T. K. : Sportklub 1 : 1 (0 : 0).

Sremska Mitrovica:

14. X. Radnički, Novi Sad — Gradjanski, Sr. Mitrovica 6 : 0 (3 : 0).

Bečkerek:

28. X. Radnički, Bečkerek : Bečkerek Sportklub 7 : 0.

Radnički, Bečkerek : S. K. Schwäbische 5 : 1.

Vršac:

21. X. Radnički Vršac, komb. : Dušan Silni Vršac, komb. 3 : 1 (1 : 1).

Beograd:

30. IX. Grafičar — Kosmaj 5 : 1 (1 : 1).

Gvozdjar — Vardar 2 : 0 (1 : 0).

8. X. Železničar — Gvozdjar 1 : 1.

21. X. S. K. Slavija : S. K. Radnički 3 : 0 (1 : 0).

Kragujevac:

8. X. Šumadija : Mladi Radnik 5 : 1.

14. X. Slavija : Mladi Radnik 2 : 0.

*

V založbi Zveze del. telovadnih enot „Svobode“ v Ljubljani je izšel I. zvezek Zvezine propagandne knjižnice pod naslovom: „Cilj in smer Delavskih telovadnih enot „Svobode“. V brošuri, ki jo je priredil Zvezin načelnik s. Jos. Vrhovec se razpravlja o pomenu športa, zlasti pa telovadbe za delavstvo. Nanizana so tu dejstva, kakaj so potrebne posebne delavske, da celo posebne socijalistične, telovadne organizacije in kaj je njih posebna naloga v celokupnem delavskem pokretu. Opisana je socijalistična vzgoja, ki je „razredna in bo tako dolgo, dokler ne bo današnja krivična razredna družba, ki deli ljudi na revne in bogate, odpravljena.“ Tega prvenca naše slovenske delavske telovadne ozir. športne literature pozdravljamo in mu želimo še več naslednikov. Stane Din 2 in se naroča pri Zvezi D. T. E. Ljubljana. Priporočamo ga vsem!

7. oktobra t. l. se je vršil po vsem svetu mladinski dan, ki ga je priredila Socijalistična mladinska Internacionala. Jugoslovanska sekcija Socijalistične mladinske Internacionale ima svoj sedež v Sarajevu. V Sloveniji ima le eno organizacijo in to v Mariboru, ki šteje 50 članov. V Mariboru se je vršila 7. okt. t. l. lepa proslava, na kateri je govoril o pomenu proslave s. Petijan. Sledile so že razne deklamacije in dva govora, prvi v slovenskem (s. Nekovareva) drugi v nemškem jeziku (s. Wagner). Z ritmičnimi in gimnastičnimi vajami ter petjem se je proslava zaključila. — Proslave so se vršile tudi drugod. V Beogradu n. pr. je predavala s. Milica Topalovičeva o vzgoji delavske omladine; po predavanju sta priredila Ujedinjena grupa „Abrašević“ in Delavsko tamburaško društvo „Pobeda“ koncert. Dilentanti „Abraševića“ so predvajali m. dr. tudi duhovito šalo v enem dejanju „Otmen svet“, ki je napisal s. M. Belič.

Iz mednarodnega delavskega telovadnega in športnega gibanja

Desettisoči demonstrirajo v Bruslju za delavski šport. 4.—6. avgusta je priredila belgijska delavska telovadna in športna zveza, ki ima krog 15.000 članov, ob času ko je v Bruslju zboroval mednarodni kongres Socijalistične delavske Internacionale, svoje velike slavnosti, ki se jih je udeležilo 6 narodov, med temi 350 nemških športnikov, 55 Čehoslovakov (telovadci in 3 delavski kolesarji, ki so se na kolesih pripeljali iz Prage v Bruselj), Francozi, Nizozemci in Avstrijci. Višek so slavnosti dosegle v nedeljo 5. avgusta, ko so vsi udeleženci manifestirali pred zastopniki delavstva vsega sveta, v sprevodu, ki se je vil skozi mesto več ur in v katerem je bilo nošenih 4000 praporov. Navzoč je bil tudi izvrševalni odbor Telesnovzgojne Internacionale, ki je tedaj zboroval istotam. Manifestacija je napravila na vse navzoče mogočen vtis.

Velike delavske telov. slavnosti v St. Pöltnu je priredil 17. okrožje avstrijsko-nemške Delavske zveze za telovadbo in šport 4. in 5. avg. t. l. Imele so pokazati napredek v 7. letih od prvega nastopa v Linzu. Tedaj je imelo okrožje le 80 društev, danes jih ima 234 s 46.000 člani.

In res je pokazalo. Nad 40.000 telovadcev iz Dunaja, Nižje Avstrije, Štajerske, Koroške in Burgenlanda (Gradiščanske) je prišlo v St. Pölten, da pokaže delavsko moč. Vršila so se tekmovanja v vseh mogočih disciplinah; lahki atletiki, telovadnih igrah, plavanju, vodnih igrah, članov „Schutzbunda“ v vojaških vajah in skupen telovaden nastop. Doseženi so bili mnogi rekordi, ki so celo boljši od meščanskih v Avstriji. Pri telovadnih igrah (Handballu, Raffballu in Faustballu) je bilo 40 tekem. Od petih prvenstev je dosegel štiri Dunaj in sicer v „Handballu“ Ottakring-Wiener Neustadt 10 : 0; v moškem „Raffballu“ St. Pölten-Brigittenau 3 : 2; v ženskem „Raffballu“ Favoriten-Mödling 4 : 0; v moškem „Faustballu“ Fünfhaus-Klagenfurt 42 : 30 in v ženskem „Faustballu“ Fünfhaus-Klagenfurt 79 : 62. Spreved, ki se je vršil v nedeljo opoldne, je trajal več ur.

II. tekme v lahki atletiki in v igrah z žogami je priredila Delavska tel. in športna zveza v Ustju nad Labo 25. in 26. avg. t. l. istotam. Tekem, ki so bile razdeljene v tri kategorije po starosti, se je udeležilo v prvi (14 do 18 let) 163 tekmo-

valcev in 127 tekmovalk, v drugi (nad 18 let) 234 tekmovalcev in 71 tekmovalk in v tretji (nad 30 let) 28 tekmovalcev; skupno torej 623 tekmovalcev in tekmovalk. Tudi inozemstvo je bilo častno zastopano in sicer Nemčija z 58, Avstrija z 2 in Finska z 1 tekmovalcem oziroma tekmovalkami. Tekmovalo se je v troboju, petereboju za člane in članice in v vseh športnih disciplinah posameznikov. Uspehi so bili dobri, vendar v prvi kategoriji najboljši.

Kejzlarov memorial. Zveza D. T. J. v Pragi prireja v spomin pokojnega podnačelnika svojega tehničnega odbora letno tkzv. Kejzlarov memorial, lahkoatletične tekme. Letos se je vršil 2. sept. II. letnik teh tekem. Udeležilo se ga je 88 tekmovalcev in 21 tekmovalk, t. j. za 7 več kot lani. Vršila so se tekmovalja: tek članov na 10 km (44 tek.); hoja članov na 10 km (22 tek.); hoja članov starih nad 35 let na 10 km (20 tek.) in hoja na 5 km za članice (21 tek.). Najstarejši tekmovalec je bil star 59 let, najstarejša tekmovalka pa 52 let. Doseženi so bili lepi uspehi.

I. komunistična Špartakijada v Moskvi se je vršila v drugi polovici avgusta. Po uradnih poročilih sovjetskega poročevalskega urada se je je

udeležilo 7000 športnikov iz vseh sovjetskih republik in krog 600 inozemskih telovadcev in športnikov iz Nemčije, Francije, Anglije, Češke, slovaške, Avstrije, Švice, Švedske, Norveške, Finske, Estonske in Urugvaya. Iz Nemčije in Francije je pripeljala ladja „Aleksej Rikov“ od Štetina do Leningrada 185 Nemcev in 27 Francozov. Francozi menda niso poslali najboljših športnikov, marveč najboljše in najzanesljivejše strankarje. — Ruski šport se lepo razvija. V vseh krajih se grade nova športna igrišča s pomočjo države oziroma sovjetrov. Ruski delavec uporablja svoj prosti čas tudi za gojitev športa. Tekmovalo se je v vseh športnih disciplinah in mnogo dosežanih rekordov je bilo izboljšanih. Bile so lahkoatletične, kolesarske, plavalne, težkoatletične, teniške, strelske in nogometne tekme. Nogomet bo kmalu osvojil Rusijo in Sibirijo. Tekmovale so poleg drugih reprezentance Transkavkaza, Sev. Kavkaza, Urala, Turkestana in Povolžja. Kot najboljše so se izkazale reprezentance Moskve, Leningrada, Ukrajine in Urugvaja. Urugvajce so tolkli Ukrajinci z 1 : 7, Leningradčane Moskva. Tudi v finalu je zmazala Moskva. V državnem zavodu za telesno kulturo je bila prirejena razstava Špartakijade.

KONZUMENTI!

POZOR!

„KOLINSKA CIKORIJA“

je produkt domačega delavca.

Zato jo zahtevajte v vseh prodajalnah

KONZUMNEGA DRUŠTVA ZA SLOVENIJO

L. MIKUŠ, Ljubljana, Mestni trg 15

DEŽNIKI

USTANOVLJENO 1839

NA MALO

NA VELIKO

TELEFON 2282

„DISKOBOLOS“ - LJUBLJANA

Trgovina: Tavčarjeva (Sodna) ul. 1 Tovarna: Sv. Petra 75. Vhod Vidovdanska c.

Sportno orodje. Sportne potrebščine. Telovadno orodje. — Turistovske potrebščine. — Ribarske potrebščine. — Tenis raketi svetovnih znamk. Tenis potrebščine. — Lastni izdelki in izdelki svetovnih tvrtk. — Domače podjetje. — V tovarni zaposleni sami domači delavci in strokovnjaki.

Slovenska Narodna Podporna Jednota

največja slovenska gospodarska in dobrodelna zadruga v **Severni Ameriki.**

Najboljša zavarovalnica za življenje, za bolezen, poškodbe itd.

Posluje v Zedinjenih državah, Kanadi in Mehiki

Ima nad šest sto krajevnih podružnic po raznih krajih Amerike.

Premoženje \$ 3,500.000.

Za nasvete in informacije se je obrniti na:

Glavni urad S. N. P. J., 2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.